

RÉGÉSZETI FELTÁRÁSOK A BUDAI VÁRALJÁN, A KÖZÉPKORI TÓTFALU TERÜLETÉN

Buda városának területét a korabeli írott források két részre osztották, a *castrumra* és a *suburbiumra*. A középkor századai-ban megőrzött és folyamatosan használt nevek az alapítás viszonyait tükrözték, hiszen IV. Béla idején, a mongol fenyegetés árnyékában a település erődített jellege volt még az egyik legfontosabb tulajdonsága. Budavár alatt, a hegy lejtőin és a Duna partján épült ki a *suburbium* – Váralja, ez a meglehetősen nagy kiterjedésű és változatos beépítésű városrész. Az alábbi tanulmány a Váralja északnyugati szegletében elterülő Tótfalu régebbi és újabb történeti és régészeti kutatásaival kívánja megismertetni az olvasót, amelyre két 1996-ban végzett régészeti leletmentés kínálta az alkalmat.¹

1. TÖRTÉNETI ISMERETEK

Tótfalu a Várhegy lejtős, északi hegyoldalán, az egykori Szombat kapu előtt települt városrész neve volt a középkorban. Eredetét nem ismerjük, első említése csak 1390-ből származik: a budai plébániák határperében ekkor a Mária Magdolna-plébánia területén lévőnek mondták.² Az irat szerint a plébánia határa a falakon (értsd: a hegyre épült város falain) kívül az új városfalnak ahhoz a kapujához futott egy sziklás úton, ahol a Szt. Lázár-ispotályhoz lehetett menni. Innen kiindulva az új városfal mentén kerítette be Tótfalut úgy, hogy a városi vesztőhelyhez ért, amely a szentlőrinci pálos kolostorhoz tartó út mellett volt.³ A meglehetősen szűkszavú leírást kiegészítve az 1441-es határjárás leírásával ki tudjuk jelölni Tótfalu helyét a városalaprajzban.⁴ Eszerint ugyanis az alsóváros városfala, amely Buda és Felhévíz határán haladt, északnyugati szakaszával éppen Tótfalut ölelte körbe és futott a *castrum* falaihoz a mai Esztergomi rondellánál. Tótfalu déli, nyugati és északi határait tehát a ma már csak leginkább 17. század végi térképekről ismert városfalak mutatják, míg keletről a völgyben a Tassental völgygel volt határos, a hegyoldalban pedig határa, úgy vélem, az 1441-ben ismertett plébániahatárig ért, vagyis a Kammerhof kapujához vezetett.

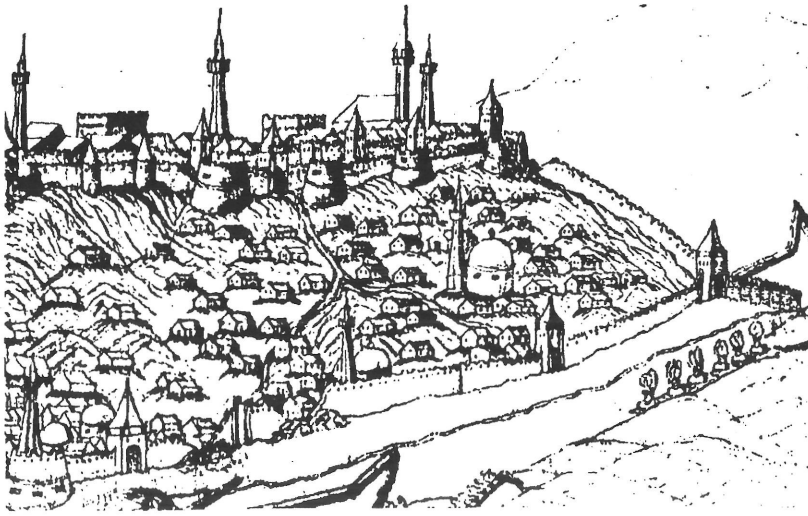
1497-ben említették meg a szigeti domonkos apácák vármját önkényesen elfoglaló felhévizi préposttal keletkezett perben az alsóváros Tótfalu és Tassental kapuit.⁵ A török kori hiteles ábrázolásokon következetesen három kaput tüntettek fel a városfalon, egyet a mai Várfok utcánál, a következőt a Széna téren, az utolsót pedig a mai Fő utcánál. (1. kép.) Ez utóbbi, török nevén Kakas kapu a középkorban a Felhévizi kapu nevet viselhette. A mai Várfok utcánál található kaput a törökök Kinnáre (Mészáros) kapunak nevezték, míg a Széna téren álló kaput Jeni (Új) kapunak.⁶ Ebből arra következtethetnénk, hogy a Széna téri kapu csupán török kori építmény. Elhelyezkedéséből ítélve a törökök Mészáros kapuja feleltethető meg a középkori Tótfalu kapuval. A Széna téri kapu ugyanis vagy még nem létezett a

középkorban, vagy ha igen, a Tassental kapuval lehetett azonos. Ha ez a kapu mégsem létezett ekkor, az utcahálózat és a plébánia-határjárások alapján feltételezhetünk egy másik kaput a mai Horvát utcánál is, amelyet azonosíthatnánk szintén a Tassental kapuval. Forrásaink azonban elégtelenek egyelőre ennek eldöntéséhez. Mindenesetre a Tótfalu kapu nem lehetett lenni a völgyben, és ezért azonosítása a török kori Mészáros kapuval biztosnak látszik. Ez a kapu a Szombat kaputól a fehérvári országyútra vezető úton nyílt a Váralja városfalán.

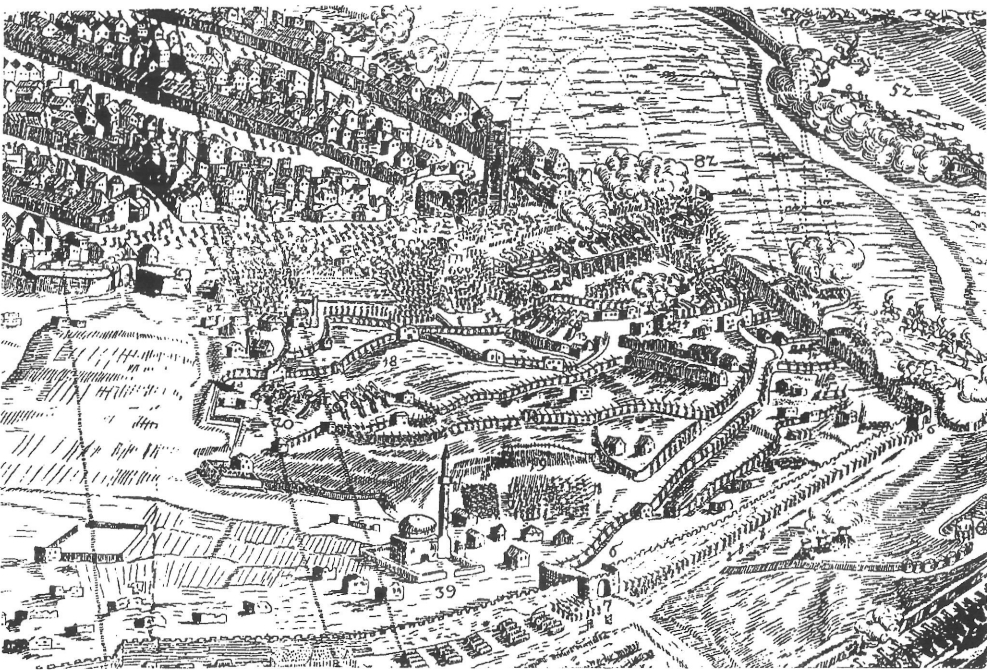
A Várhegy északi lejtőjén található utcák többségét a 19. század elején alakították ki (2. kép). Kivételt jelent azonban néhány olyan utca, amelyeket már a legkorábbi, vagyis 1686-ból származó térképeken is ábrázoltak. A mai Várfok utca a Bécsi kaput a török kori Mészáros-kapuval összekötő útvonalon halad, míg a mai Ostrom utca elődje szintén a Bécsi kaput kötötte össze a török kori Új kapuval. A Bécsi kaputól meredeken lejtő mai Fiáth János utca előzményét is megfigyelhetjük a helyszínrajzokon. A mai Batthyány utca a Váralja Duna-parti központjából vezetett a török kori Mészáros kapun át a fehérvári országyútra. A török kor végén térképezett utcák általában olyan városkaputól városkapuig, illetve városközponttól városkapuig vezető „főútvonalak”, amelyeket jogosan tarthatunk a középkori eredetűnek. Éppen ezért feltételezhetjük, hogy az 1461-ben említett Tótfalu utca a Szombat kaputól a Tótfalu kapuhoz vezető úttal lehet azonos, és ezért valószínűleg megfelel a mai Várfok utcának.⁷ A bortizedjegyzékekből kikövetkeztethető az is, hogy Tótfalu területén volt a Szekérgyártó utca, a Szombat kapu közelében.⁸

Említettük már, hogy Tótfalu neve 1390 előtt nem ismert az írott forrásokban. A szakirodalomban felmerült az a nézet, hogy a városrész eredete a budavári Szombathellyel összefüggésben értékelhető, mivel mindkét terület a Mária Magdolna-plébániához tartozott.⁹ A Mária Magdolna-egyház falakon túlnyúló területe azonban nem elégséges érv ennek feltételezésére, hiszen a Boldogasszony-plébánia is kiterjedt a falakon kívüli városrészekre (Szentistván, Logod). Mégis, amennyiben Szombathelyről megállapítható lenne, hogy a városnál korábban létezett, nem lehet kizárni azt a lehetőséget, hogy az a későbbi Tótfalu területére is átnyúlt volna.¹⁰

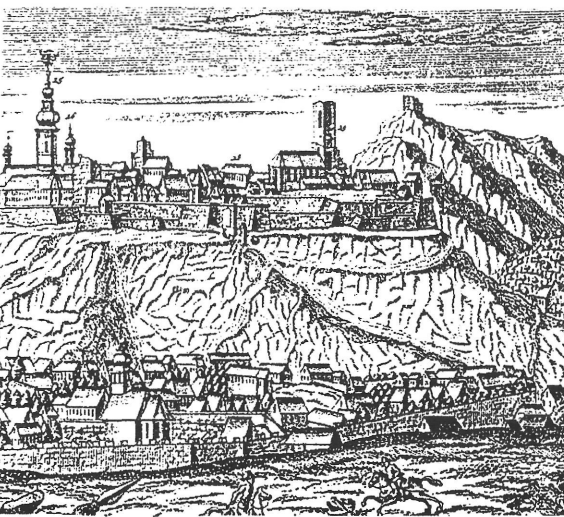
Véleményem szerint források híján az eredetet leginkább Tótfalu nevének segítségével kereshetjük. A városrész neve késői névadás eredménye (vö. -falu, -falva utótagú helyneveinket). A közvetlen környezetben több hasonló névadás ismert, mint például Szentjakabfalva, Logod-Boldogasszonyfalva. Úgy vélem, hogy leginkább ezen települések fejlődésének ismeretében érthető meg Tótfalu kialakulása. Szentjakabfalva Óbuda és Felhévíz között 1212-ben még nem létezett, a Szt. Jakab-egyház 1247-ben tűnik fel először a forrásokban.¹¹ Feltehetően nem sokkal előbb alapította a király a korábbi fel-

a

b

c

1. kép. a) A Bécsi kapu és előtere 1684-ben (Franz Leopold Brabant rajza); b) A Bécsi kapu és előtere 1686-ban (Fontana-Nessenthaler metszete); c) A Bécsi kapu és előtere a 18. század elején (Werner-Gläser metszete)

hévízi területen, mert ebben az időben a budai Mária-templommal közösen vitatta exemt voltát a veszprémi püspök. A falu a 14. századtól a királynéi Óbuda részét alkotta. Logod 1290-ben még nem létezett, hiszen Felhévíz határa egészen a budai zsidó temetőig ért.¹² Tótfaluval együtt az 1390-es határjárásban említik először, és csak 16. század eleji forrásokból tudjuk meg, hogy a budai Boldogasszony-plébánia birtoka volt.¹³ Területét szintén Felhévízből szakították ki. Feltehetően Tótfalu kialakulása is hasonló időben mehetett végbe. A név tót- előtagja egyértelműen *etnikum* jelöl, hasonlóan szintén a Pilis megyei Jászfalu, Kisoroszfalu, Tótfalu (a Rosd szigeten) nevekhez. A fennmaradt bordézsmá jegyzékekben a Tót családnév meglehetősen gyakorisággal fordul elő a városrészben, bár egyáltalán nem kizárólagosan csak Tótfalura jellemző. Egyéb *etnikumot* jelző adattal nem rendelkezünk.

A városrésze laza, kertés beépítés volt a jellemző. 1461-ben a Boldogasszony-plébánia Tótfalu utcai majorságát és kertjét adták bérbe Johann Gros kereskedő, budai polgárnak.¹⁴ Feltehetően erre a házra vonatkozik egy 1406-ból származó oklevél, amelyben a Boldogasszony-plébánia gondnoka (vitricus) a plébánia alsóvárosi házát bérbe adta Ulrich Seydelnek évi 1 Ft-ért.¹⁵ A szomszédok ekkor Márton ötvös és Tamás kádár voltak. 1493-ban a Boldogasszony-templom plébánosa két majorsági házát adta oda a Tótfalu utcában Bakócz Tamásnak és rokonainak.¹⁶ Ugyanezen majorsági házakat az örökös Erdődy Péter 1544-ben kelt végrendeletében a fehéregyházi pálosokra hagyta.¹⁷ Az oklevél szerint ezekben a házakban egykor kovácsok laktak. Az 1510-es bortizedjegyzékben szereplő Kovács Jakab és Kelemen kovács talán velük azonosítható.¹⁸

További előkelő tulajdonosokat ismerhetünk meg egy 1485-ből származó iratban. Bornemissza János kincstartósági jegyző egy kiterjedt csereügyletben Szombat kapu előtti házát kívánta átadni a néhai Keszi Benedek országbírói jegyző fiának, Berki Lászlónak.¹⁹ A csere, úgy tűnik, meghiúsult, mivel 1490-ben Bornemissza Szombat kapun kívül álló házát is elvette ura, Nagylucsei Orbán egri püspök, kincstartó.²⁰ Az oklevelekből megtudhatjuk, hogy a házhoz kert tartozott, szomszédai pedig egyrészt maga Nagylucsei Orbán egri püspök házai és Dénes királyi jegyző kertje voltak.

A bortizedjegyzékek őrizték meg Tótfalu 16. század eleji lakosságának további adatait. 1505-ben és 1510-ben is felsorolták Kapás Demetert, Kapás Benedeket, Fazekas Pált. 1505-ben említették Kapás Mártont, Kapás Andrást, Tót Ambrust, Tót Balázst, Cipó Gergelyt, Varga Gergelyt és Vasas Imrét.²¹ 1510-ben nevezték meg a váci püspök házát, Kőszegő Bálintot, Kőműves Györgyöt, Süveggyártó Györgyöt, Tót Jánost, Tót Pétert, Kapás Tót Pált, Szabó Jánost, Szekérgyártó Tamást és Mártont.²²

A török időkben sem változott a városrész jellege a korabeli látképek tanúsága szerint. Továbbra is lazán beépített, kertekkel beültetett területe maradt a városnak. A város visszafoglalását eredményező ostrom (1686) során a császári csapatok éppen területünkön keresztül kísérelték meg – eredményesen – a török kézen lévő vár meghódítását. Az ostromban a városrész teljesen elpusztult, házai kiégtek, kertjei tönkrementek. A még mindig fontos erődítmény újjáépítésével egy időben, az 1700-as évek elején módszeresen leromboltak minden építményt, hogy a hegyoldalt kiüresíthessék, ezáltal könnyítve meg a védetőséget. A bontás föld alá temette az akkor már közel ötszáz éves városnegyed maradványait.

A Budapest I. kerületi Ostrom utca 13. számú ingatlanon a Norvég Királyság Nagykövetsége új épületének telkén végeztünk az építkezést megelőző kutatást 1996 augusztusában.

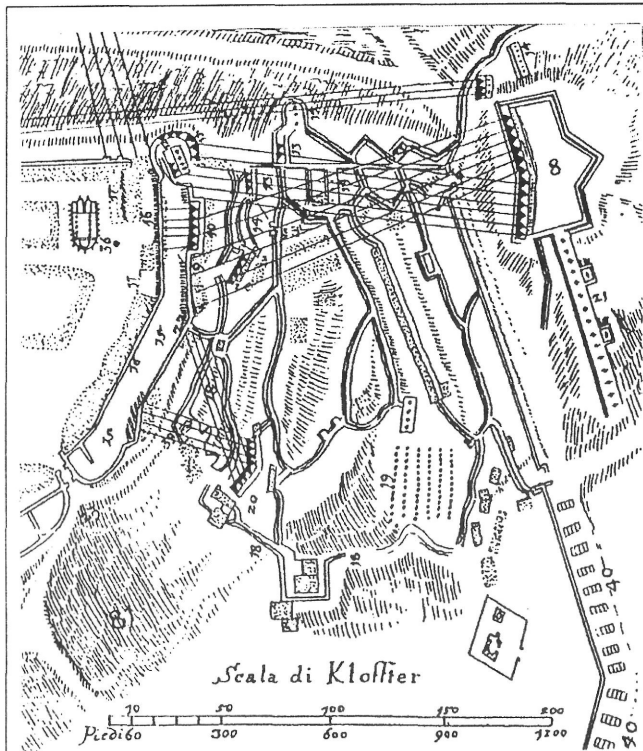
Az Ostrom u. 13. számú telek a feltárás megkezdése előtt teljesen üres volt. Az itt állt épületek az 1944/45-ös ostromban sérültek meg olyan mértékben, hogy helyreállításukra már nem került sor a háború után, csupán a telket övező támfalat építették újjá vasbeton kiegészítésekkel. A támfalak magasan kiemelkedtek a lejtő felé, mind a Szabó Ilonka, mind pedig a Fiáth János utca irányában, a mögöttük lévő feltöltés lehetővé tette, hogy a korábbi kultúrretek megőrződjenek. A háború előtt készült kataszteri térképek tanúsága szerint az itt állt újkori épületek U alakban övezték a szomszédos 11. szám felé nyíló kicsiny udvart. Ezt az U alakú beépítést láthatjuk már a telek első ábrázolásán, egy 1818-ból származó térképen is. A korábbi, a 18. század végén készült térképek azonban még üresnek jelzik a hegyoldalt területünkön. A 18. században ugyanis nem engedték a várlejtőket beépíteni a vár hatékonyabb védetősége érdekében egészen a 18–19. század fordulójáig. Ekkor osztották ki az itteni telkeket, és csak ezután népesült be újra az egész városrész. A telken állt újkori épület, illetve azon maradványai (pincék, támfalak, kút), amelyek az építkezés során felszínre kerültek, a 1800-as évek elejéről származnak.

A telek közepe táján, az egykori udvar területéről kiindulva É–D-i irányban kb. 3 m széles kutatóárokcal vizsgáltuk át a telek rétegviszonyait. A kutatóárkot az építkezés menetéhez igazodva három szakaszban tártuk fel. Az első szakasz a telek D-i végénél kezdődött („A” szelvény), a második („B” szelvény), majd pedig a harmadik („C” szelvény) ehhez csatlakozott. Így fokozatosan át tudtuk adni a területet az építkezés számára (3–4. kép).

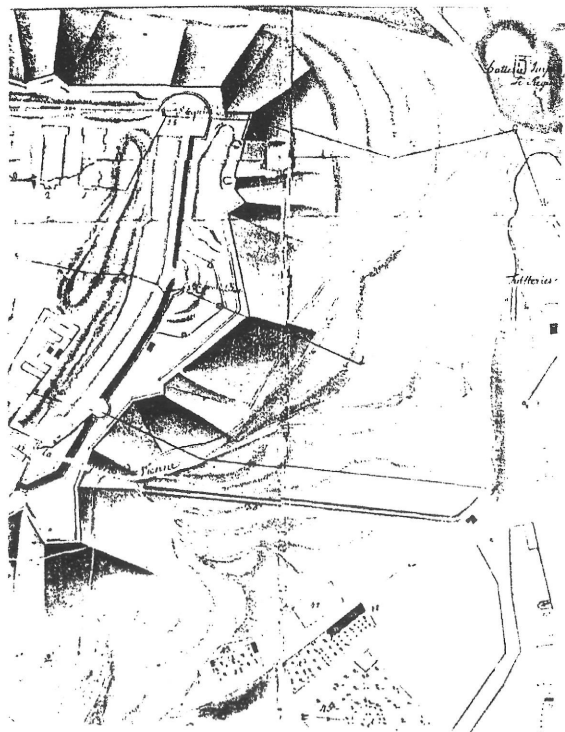
Az előzetes talajmechanikai fúrások a telek D-i részén mintegy 2,5 m-es kultúrreteget jeleztek, amely É felé a hegy természetes felszínének lejtését követve folyamatosan vastagodott. A régészeti kutatás ezt a kultúrreteget kívánta feltárni és megismerni.

„A” SZELVÉNY (6. KÉP)

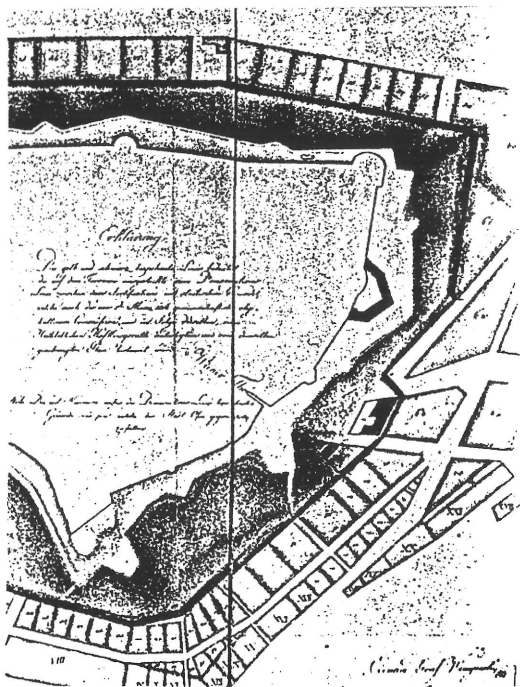
Miután földmunkagéppel eltávolítottuk a talaj felső –40 cm vastag felszínét, a D-i telekhatár mellett egy keskeny markolókanál szélességben, kb. –180 cm mélyen kiásattuk a betöltést. Kitűnt, hogy egységesen újkori, épülettörmelékkel feltöltés található ezen a mélységen, ezért ezután egészen –160 cm-ig gépi úton kiemeltettük a kutatóárok betöltését. Ez az erősen épülettörmelékkel feltöltési réteg nagyszámú 18–19. századi kerámatöredéket, állatcsontot, illetve néhány török kori kerámatöredéket és pipát tartalmazott. Megkezdve a kézi földmunkát, hamarosan egy égett, faszénnel borított felszín tártunk fel, amely a szelvény DNY-i sarkából a szelvény ÉK-i sarka felé erősen lejtett. A szelvény közepén faragott, durva mészkövekből épített kút találtunk. A kút külső oldalát agyaggal vették körül, amely a törmelékkel feltöltésbe mélyedt. A kút belsejét ezen a szinten cementes szigetelés

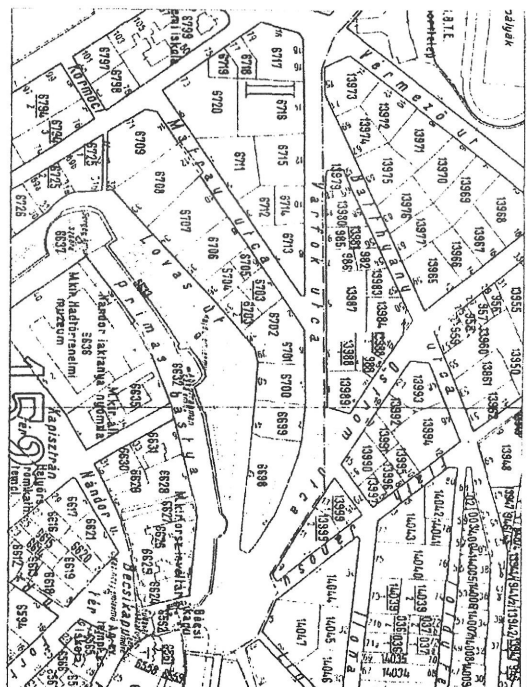
a

b

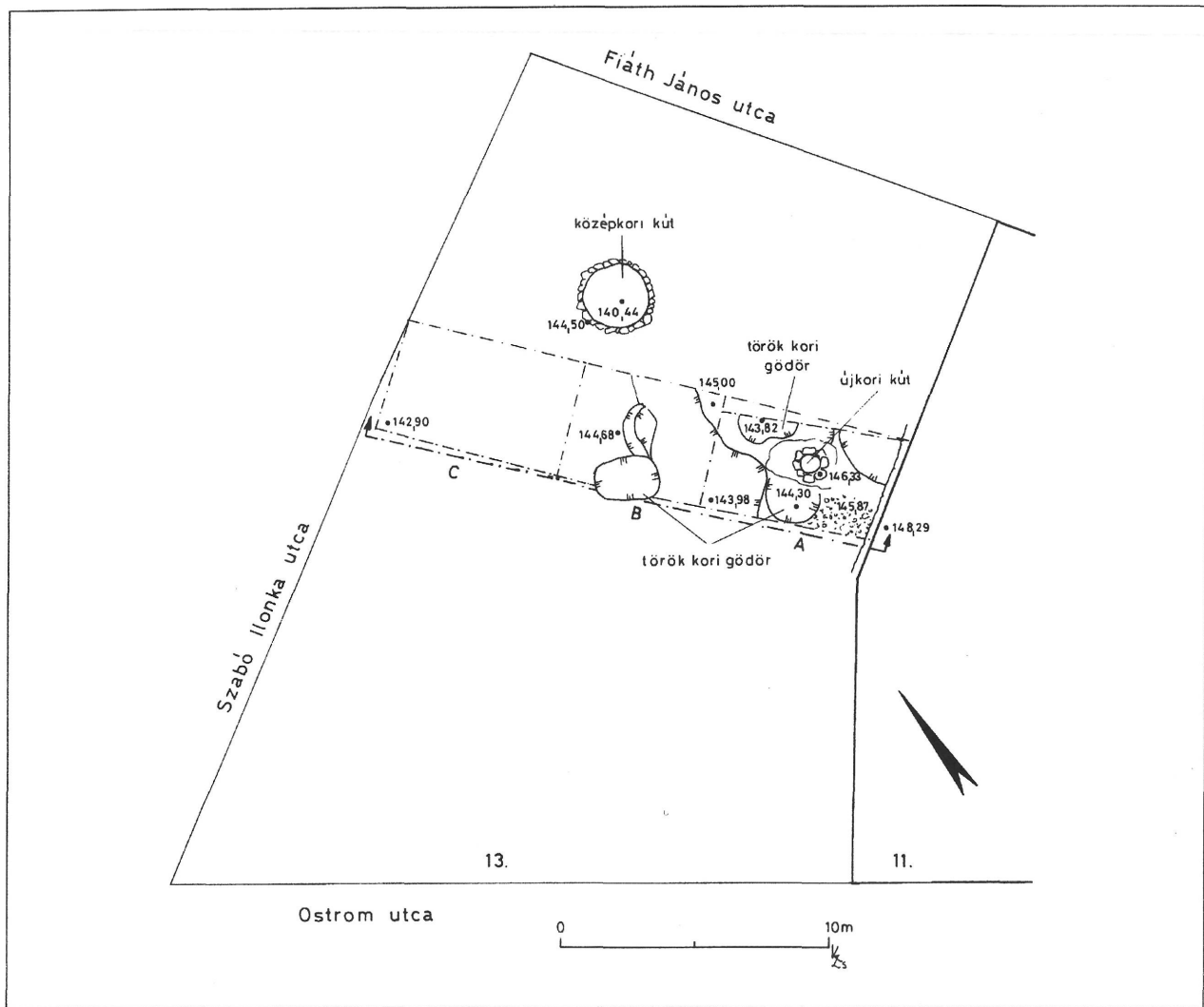

c

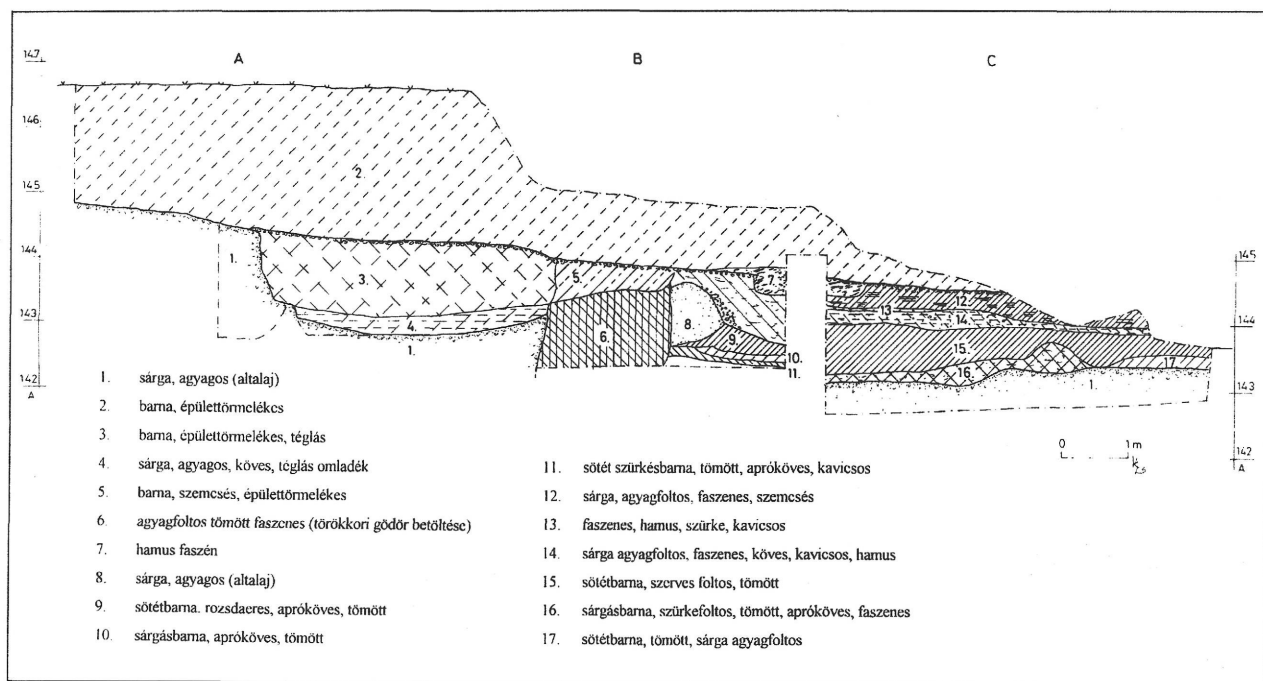

d

2. kép. a) A Bécsi kapu és előtere Fontana-Nessenthaler 1686-ban készült alaprajzán
 b) A Bécsi kapu és előtere Langer 1749-ben készített térképén
 c) A Bécsi kapu és előtere egy 1818-ban készített térképen
 d) A Bécsi kapu és előtere az 1937-ben készült kataszteri térképen

3. kép. Ásatási alaprajz, Ostrom u. 13.

4. kép. Ostrom u. 13. A kutatóárok nyugati oldalának metszetrajza

borította. Eszerint a kutat 1944/45-ig, a ház pusztulásáig használhatták mint emésztőt, és a bontás során töltötték fel. Az égett felszín feletti feltöltést az újkori épület készítésekor idehordott feltöltéssel azonosíthatjuk. A kutat már ebbe a feltöltésbe ásták, tehát a telek feltöltése után, feltehetően az újkori épülettel együtt készült.

Az égett felszín alatt vékony feltöltési rétegek fedtek el egy kövezett újabb felszínt. A vékony feltöltési rétegek igen változatosak: agyagos, faszenes, habarcsos, törmelékes csíkok fedik el egymást. Az innen előkerült leletanyag azonban nem különbözött semmiben az égett felszín felett feltártaktól, hasonló 18. századi kerámia és sok állatcsont került elő innen is.

A kövezett felszín egy sor apró görgetett mészkőből, téglatörmelékéből és kavicsból állt. Közvetlenül a felszín felett vékony, kb. 5 cm vastag, világosbarna, apró köves, tömött réteg arra vallott, hogy ezt a járószintet huzamosabb ideig használták. Miután felbontottuk a köveget, kiderült, hogy a szelvény DNy-i részén már közvetlenül a sárga agyagos altalajon feküdt. Másutt azonban korábbi mélyedések betöltését fedte el. A szelvény teljes É-i részét kitöltötte egy kb. 60 cm vastag barna, épületörmelékes, téglás betöltésű mélyedés. Ebből a betöltésből is nagyszámú 18. századi kerámia, állatcsont és vastárgy került elő, ezek mellett azonban már török kori és középkori kerámiatöredékek is előfordultak. A betöltés legértékesebb leletei a középkori pénzek, illetve a színes mázas, 16. század eleji, reneszánsz kályhacsempe-töredékek voltak.²³ (7 kép.) A mélyedés betöltése jól keltezi az öt záró

kövezett felszínt a 18. századra. Maga a betöltés egy közelben állt épület bontásából vagy pedig a várból kiszállított bontási törmelékéből származhatott, erre utalnak a középkori és török leletek a 18. századi tárgyak mellett. Eszerint a feltöltés ahhoz a 18. század eleji talajegyenetéshez köthető, amelynek során az üres, ágyúk számára jól pásztázható várlejtőket kialakították. A kövezett felszínt pedig – amelyet kutatóárkunkban végig megfigyelhettünk – az ekkor kialakított járószintnek tarthatjuk. Úgy tűnik, hogy ez a 18. századi földmunka nemcsak feltöltéssel, hanem földeltávolítással is együtt járt, mivel a kövezet alatt csupán a korábbi (török kori, középkori) mélyedések feltöltése figyelhető meg, a járószintek és ezek feltöltései már nem maradtak meg. Ezeket tehát valószínűleg lehordták.

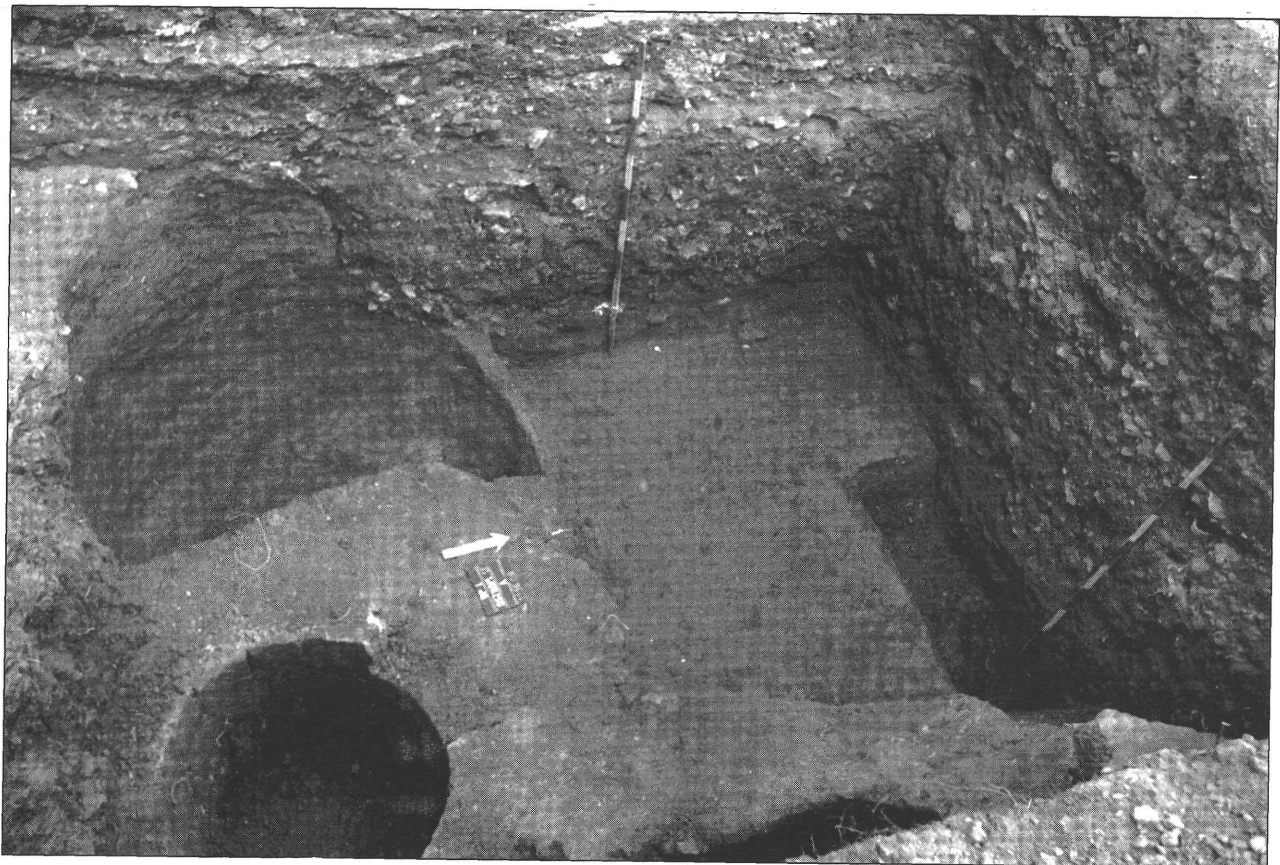
A 18. századi feltöltésű épületörmelékes mélyedés oldalában és alatt néhány korábbi gödör és beásás betöltését bonthattuk ki.

A szelvény nyugati fala előtt egy kör alaprajzú, körte formájú tárolóvermet tártunk fel, amelynek keleti részét az újkori kút beásása elpusztította. A verem belsejét barna, törmelékes, tömött föld töltötte ki, amelyből nagyszámú török kori kerámia, kevesebb középkori kerámia, állatcsont, valamint I. Ferdinánd király 1543-ban vert ezüstdénárja került elő.²⁴ A vermet tehát a 16. század közepén tömték be.

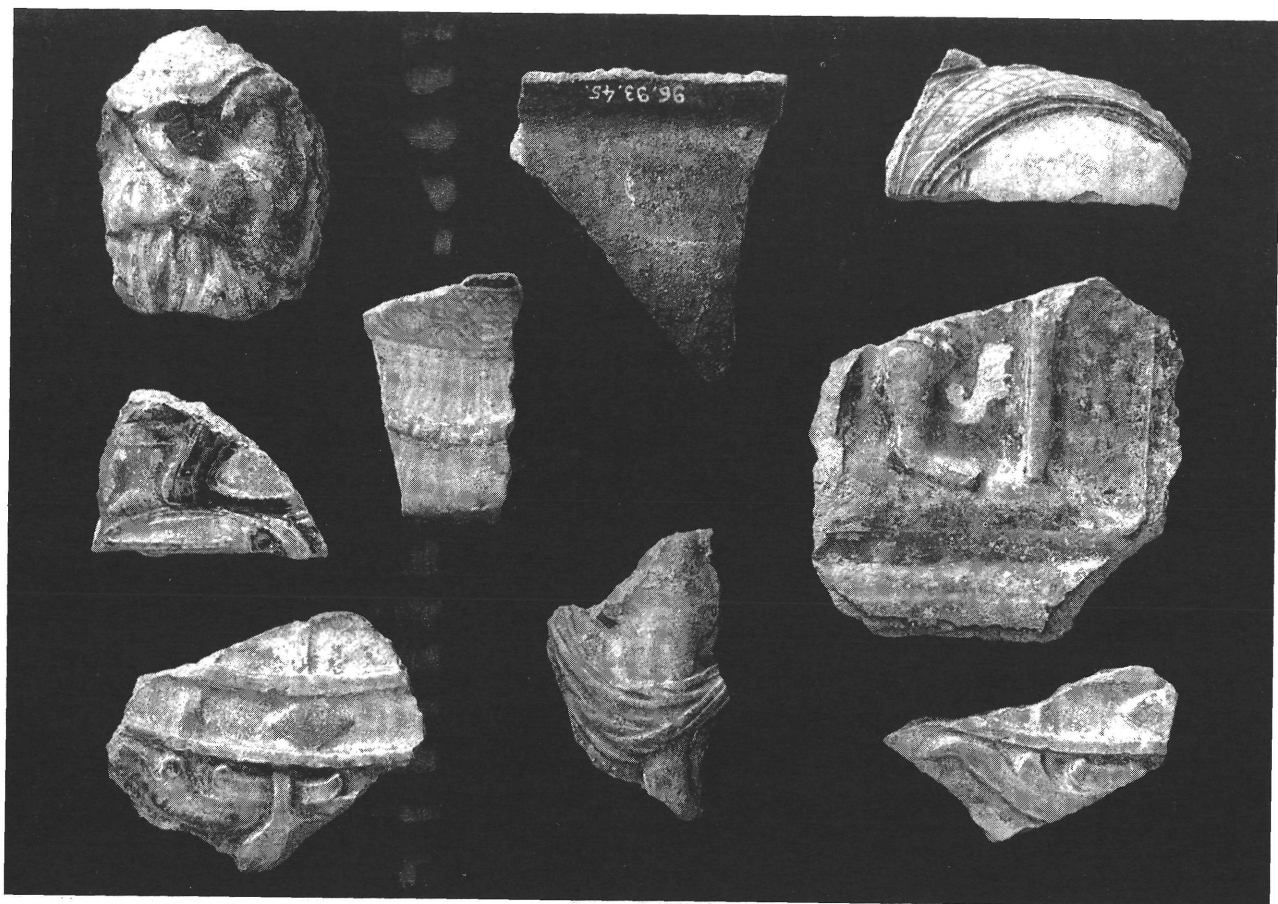
Ezen veremtől északra szinte a teljes szelvény felületét elfoglalta egy másik, nagyméretű beásás. Miután kibontottuk, kiderült, hogy alja lapos, déli oldalfala az előbb említett gödör mellett közvetlenül húzódik, majd az oldalfal a kút mellett de-

5. a–b. kép. Ostrom u. 13. „B” szelvény. XVII. századi medál Szt. Leonhard és Szt. Sympert ábrázolásával. (Itsz.: 96. 93. 10.)

6. kép. Ostrom u. 13. „A” szelvény, török kori nagyméretű beásás, gödör és újkori kút keletről

7. kép. Ostrom u. 13. „A” szelvény. Reneszánsz, vegyes mázas kályhacsempék töredékei

rékszögben befordul, és végig egyenesen megfigyelhető a szelvény nyugati részén. A betöltés az altalajhoz erősen hasonlító agyag volt nagyméretű kövekkel, talán egy agyagba rakott fal omladéka. A kövek közül nagyon kevés leletet tudtunk gyűjteni: középkori és török kori kerámiatöredékeket, valamint az ásatás egyik legértékesebb tárgyát, egy 17. századi bronzmedált.²⁵ (5. a–b. kép.)

A szelvény keleti metszefala mellett egy kisméretű, kör alakú, függőleges oldalfalú gödör felét találtuk meg és tártuk fel. A gödör betöltése erősen égett, paticsos, hamus, faszenes törmelék volt, feltehetően egy szétrombolt kemence maradványait dobták ide. A törmelékből középkori és török kori kerámia került elő.

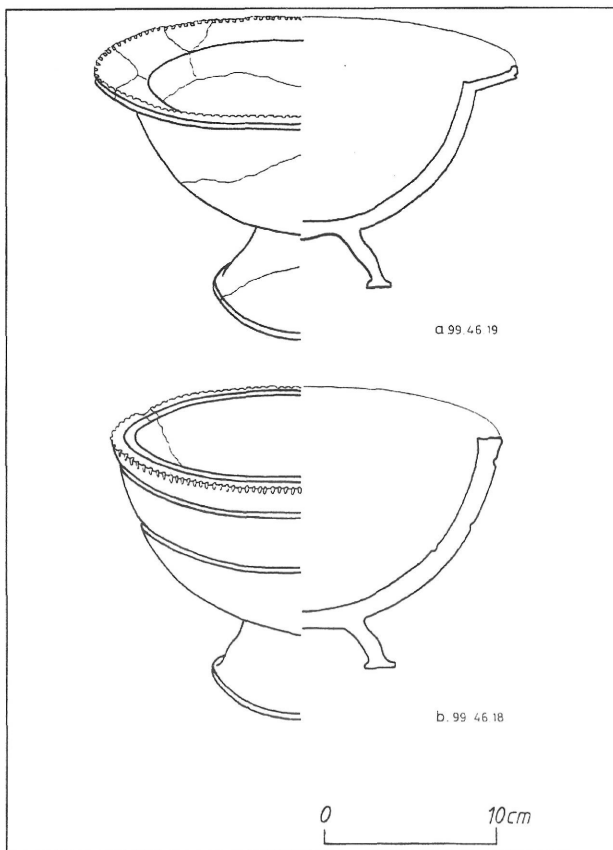
A fent ismertetett gödrök és beásások alatt már az altalajt találtuk meg.

„B” SZELVÉNY (8. KÉP)

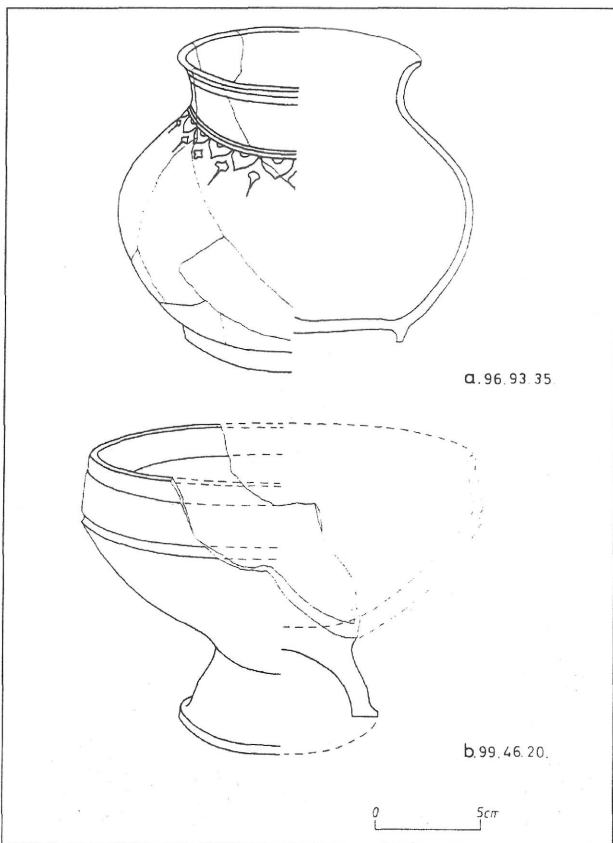
A már feltárt „A” szelvény ismeretében földmunkagéppel eltávolítottuk a 19. század elején keletkezett vastag feltöltést egészen a már leírt köves járósízig. A járósínt kézi munkával megbontva a szelvény déli részén a szomszédos „A” szelvényvel megegyező rétegeket tártuk fel, vagyis az ott megfigyelt objektumok és rétegek folytatódtak a „B” szelvény csatlakozó részén. A köves járósínt alatt itt is először a barna, épültörmelékes, téglás réteg következett (újabb középkori pénzekkel, 16. századi kályhacsempékkel és 18. századi kerámia-

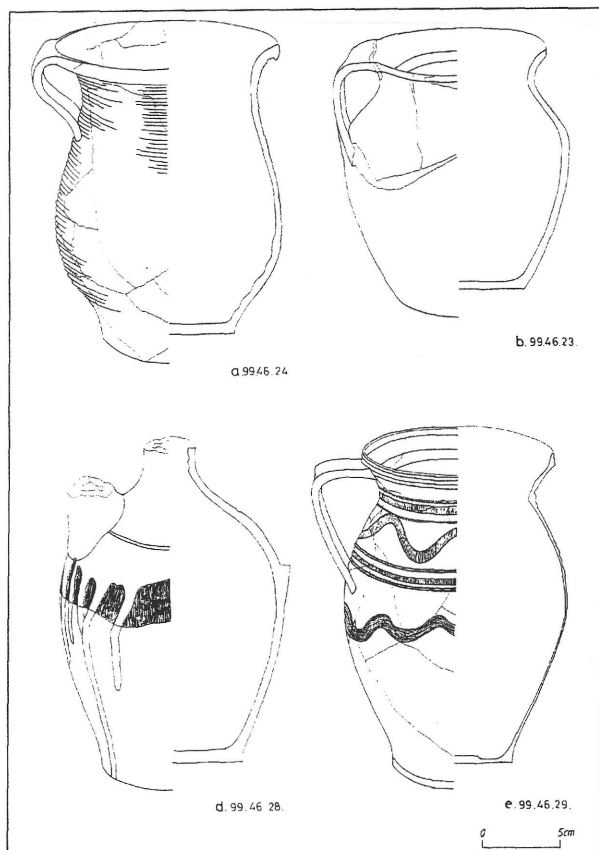
8. kép. Ostrom u. 13. „B” szelvény, török kori gödör a nyugati metszefal előtt északról

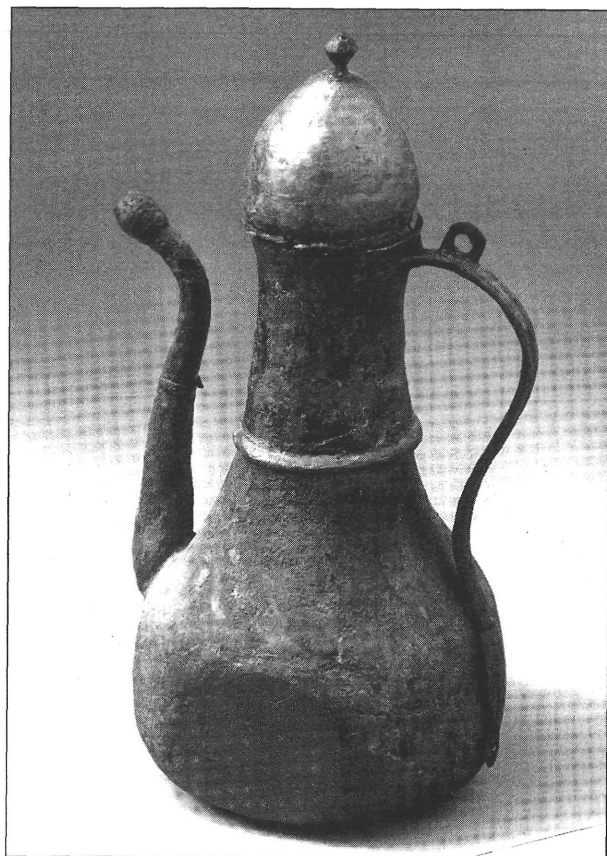
9. a–b. kép. Ostrom u. 13. „B” szelvény. Török kori gödör. Kerámia. a.) Talpastál (ltsz.: 99. 46. 19.); b.) Talpastál (ltsz.: 99.46.18.)

10. a–b. kép. Ostrom u. 13. „B” szelvény. Török kori gödör. Kerámia. a.) Díszedény (ltsz.: 96.93.35.); b.) Talpastál (ltsz.: 99.46.20.)

11. a-d. kép. Ostrom u. 13. „B” szelvény. Török kori gödör. Kerámia. a.) Fazék (ltsz.: 99.46.24.);
b.) Fazék (ltsz.: 99.46.23.); c.) Korsó. (ltsz.: 99.46.28.); d.) Fazék (ltsz.: 99.46.29.)

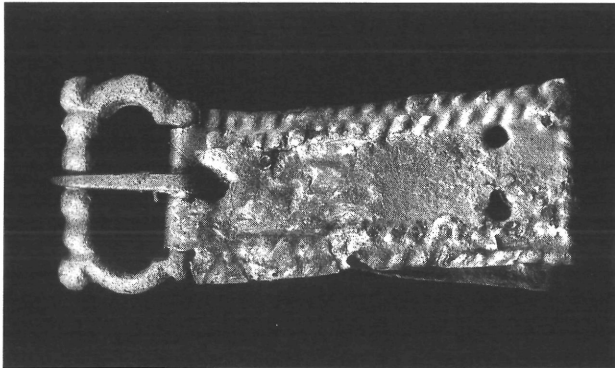
12. kép. Ostrom u. 13. „B” szelvény. Török kori gödör. Ibrik.
(ltsz.: 96.93.22.)

13. kép. Ostrom u. 13. „B” szelvény. Török kori gödör. Sütőharang. (ltsz.: 96.93.32.)

14. kép. Ostrom u. 13. „C” szelvény. Középkori rozettás kályhacsempe töredéke. (Itsz.: 96.93.36.)

15. kép. Ostrom u. 13. „C” szelvény. Csát. (Itsz.: 96.93.18.)

16. kép. Ostrom u. 13. A középkori kút északról

töredékekkel), majd pedig a nagyméretű beásás itteni szakasza, amelyet itt is köves, agyagos betöltés töltött ki (török kori kerámiatöredékekkel együtt).²⁶ A nagyméretű beásás északi lezárását nem sikerült tisztázni, mivel ezen az oldalon több későbbi gödör és egyéb beásás tönkretette eredeti oldalfalait. A szelvény keleti oldalánál egy török kori gödör szélét figyelhettük meg. Mellette egy tisztán sóderos betöltésű beásás tette hosszan tönkre a nála korábbi, nagyméretű beásás északi oldalát. Végül a szelvény nyugati metsztfala előtt és részben alatt egy újabb török kori gödört tárhattunk fel (8. kép). A gödör enyhén elliptikus alaprajzú, oldalfalai függőlegesek voltak. Betöltésében nagyszámú török kori kerámiát, fajanszkorsót és egy teljesen ép rézibriket (kávéskannát) találtunk.²⁷ (9–13. kép.)

A most ismertetett beásásoktól északra az altalaj egy rövid szakaszon ismét felemelkedett a köves járószintig, majd pedig újabb beásások bolygatták meg. Ezek a beásások már nagyrészt a „C” szelvény területére estek.

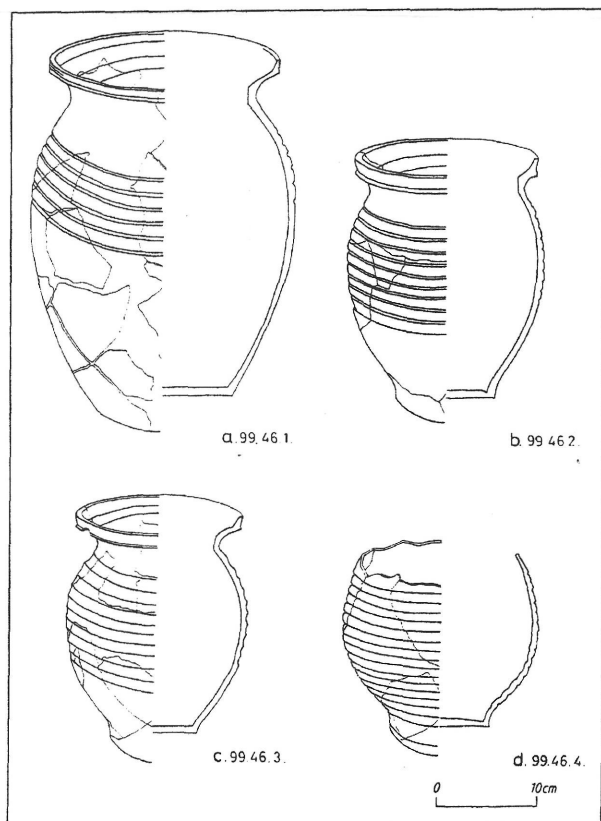
„C” SZELVÉNY

A köves járószint alatt tehát ebben a szelvényben is egy nagyméretű beásás betöltési rétegeit tártuk fel. Ezek a rétegek kitöltötték a szelvény teljes területét, ezért a beásás formáját nem deríthettük ki. Az itteni rétegekből előkerült leletanyag tisztán középkori volt. A szelvény É-i végében a felső rétegekből 15–16. századi kerámiatöredékek, egy 15. század közepi rozettás kályhacsempe töredéke, valamint egy vas sarló kerültek elő.²⁸ (14. kép) Ezalatt vastagon jelentkezett egy sötétbarna, tömött, szervesfoltos réteg, amelyből elég szép számú 13–14. századi kerámiatöredékek, egy rézcsat és sok állatsont került elő.²⁹ (15. kép.) Tovább mélyítve a sötétbarna rétegben, egyre több apró kő fordult elő, a leletanyag pedig fokozatosan gyűrült. Ezen réteg alatt már az altalaj következett, amelyben sárga agyag és rozsdafoltos sóderrétegek váltakoztak.

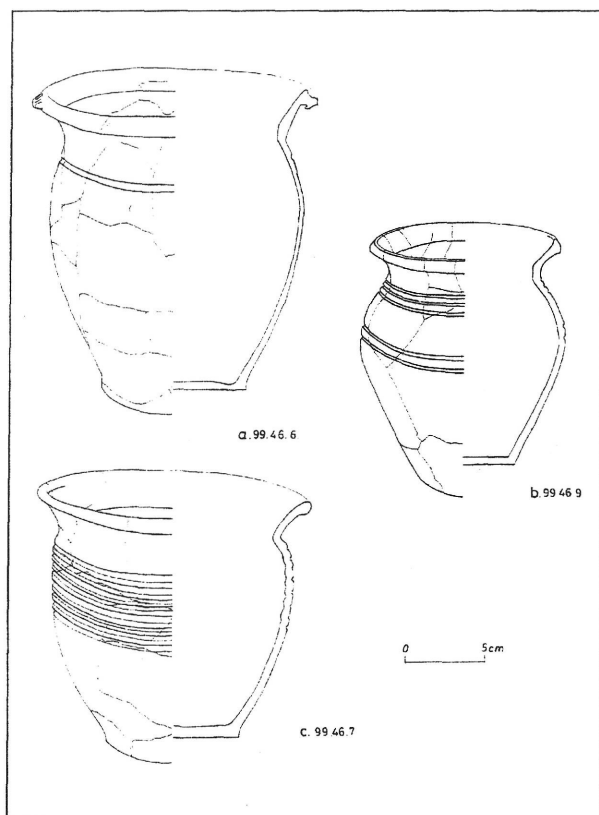
KÚT

Kutatóárkunkon kívül, a „B” szelvény keleti oldalától mintegy 3 méterre a gépi földmunkavégzés során egy enyhén ívelődő falcsontonra lettem figyelmes. Miután a falat megtisztítottuk a ráhullott törmeléktől, egy nagyméretű kőből rakott kút körvonalai bontakoztak ki. Alkalmunk nyílt a kút belsejét három napon keresztül feltárni, és itt találhattuk meg kutatásunk legerőteljesebb leleteit.

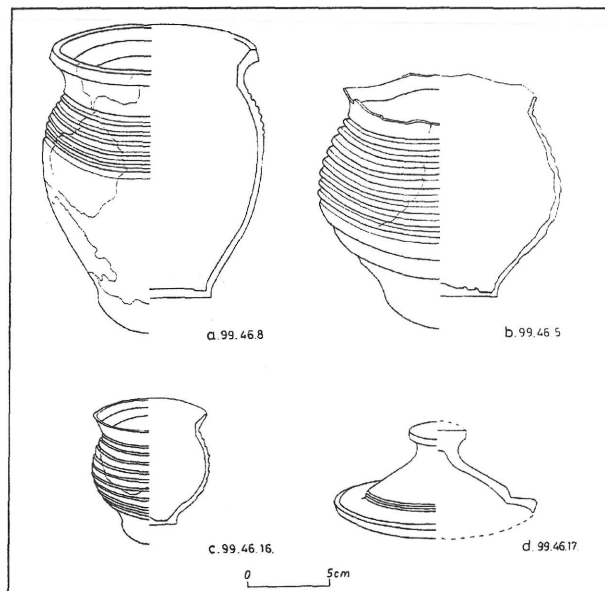
A kút átmérője kb. 2 méter, falazata tört, édesvízi mészkő szárazon rakva, a feltárás szintjén már mindenütt az altalajba mélyedt (16. kép). Megkezdve a mélyítést, először szürke, rozsdafoltos réteget találtunk, amelyből 14. századi edények kerültek elő, illetve egy középkori élszedett nyíláskeret-töredék. Szinte a mélyítés elején feljött a talajvíz, ezért a munkát csak állandó szivattyúzás mellett tudtuk végezni. A szürke, rozsdafoltos réteg a kút általunk feltárt peremétől -150 cm-ig tartott, ezalatt megváltozott a betöltés: sötétszürke, iszapos réteg következett. Ebből is került elő kerámia (még mindig 14. századi, de talán valamivel korábbi az előző rétegben feltártaknál), állatsont (valószínűleg egy több ló vázrészzei), valamint tégl- és fatöredékek. A fa megjelenése felkeltette

17. a–d. kép. Ostrom u. 13. Középkori kút. Kerámia.
a.) Fazék (ltsz.: 99.46.1.); b.) Fazék (ltsz.: 99.46.2.); c.) Fazék
(ltsz.: 99.46.3.); d.) Fazék (ltsz.: 99.46.4.)

19. a–c. kép. Ostrom u. 13. Középkori kút. Kerámia.
a.) Fazék (ltsz.: 99.46.6.); b.) Fazék (ltsz.: 99.46.9.); c.) Fazék
(ltsz.: 99.46.7.)

18. a–d. kép. Ostrom u. 13. Középkori kút. Kerámia.
a.) Fazék (ltsz.: 99.46.8.); b.) Fazék (ltsz.: 99.46.5.); c.) Bögge
(ltsz.: 99.46.16.); d.) Fedő (ltsz.: 99.46.17.)

érdeklődésünket, hiszen ez azt jelentette, hogy szerves anyagok is megmaradtak a kút vizes iszapjában, amely meglehetősen ritka jelenség budai régészeti feltárásokon. A további mélyítés során még mintegy –250 cm-ig sikerült kitérítanünk a kútból a sötétszürke iszapos réteget, és a várt leletek nem is maradtak el: nagyszámban emeltük a felszínre egykori cipők darabjaira hullott részeit, talpkat, felsőrészeket. A feltárási határidő lejártja miatt a kút teljes feltárását sajnos nem végezhetjük teljesen el.³⁰ (17–19. kép.)

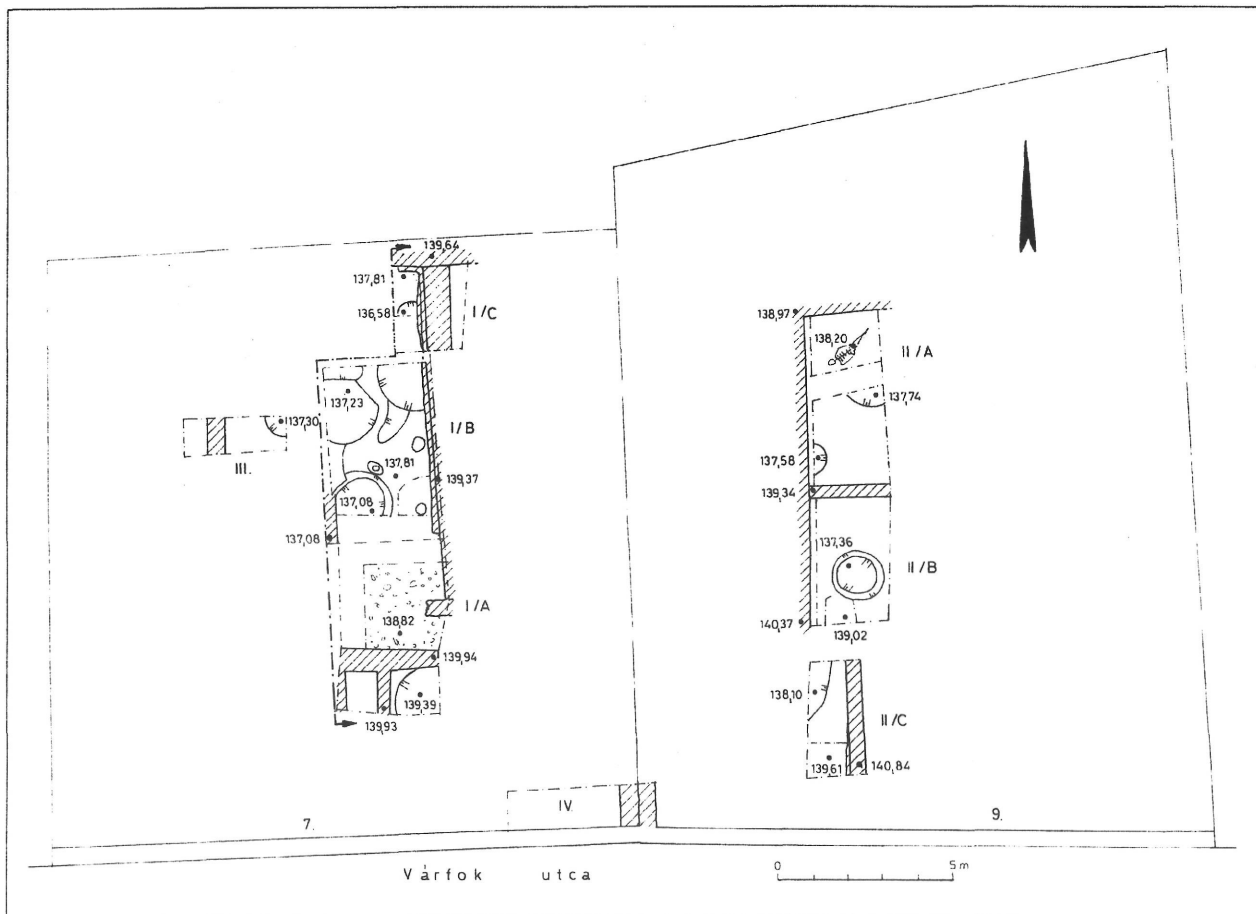
VÁRFOK U. 7–9.

A Bp. I., VárfoK u. 7–9. sz. telkeken lakóház-építkezést megelőzően végeztünk szondázó jellegű kutatást 1996 márciusában. A két telek régészeti védettség alatt állt, amelynek feloldását csak a feltárási elvégzése után kezdeményeztük.

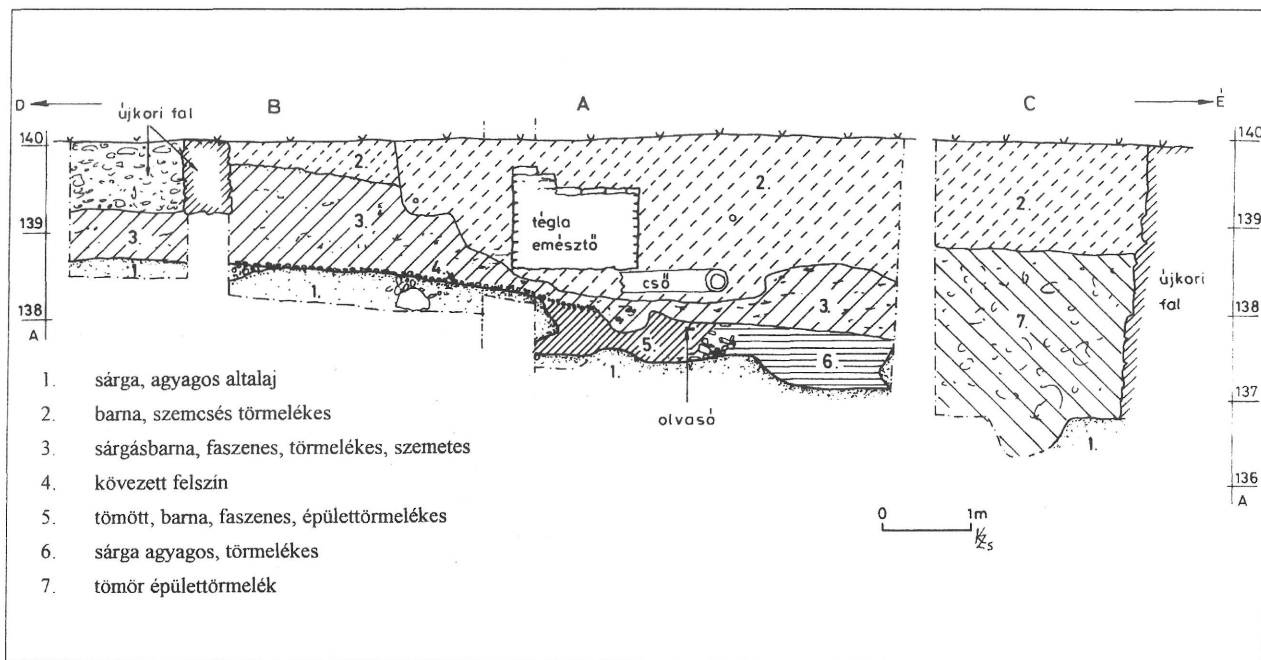
A feltárási megkezdésekor a terület üres volt, az egykori épületekből egyedül a VárfoK u. 9. számú ház déli, udvari szárnyának egyemeletes csonkja állt. A háború előtt mindkét telken az utcafronton földszintes ház állott, amelyeket az 1944/45-ös ostrom pusztításai után lebontottak. A telkeket emelet magas támfal választja el Batthyány utcai szomszédaitól. A támfalak és az utca között enyhe lejtésű a felszín. A háború előtti kataszteri térkép tanúsága szerint mindkét telek U alakban volt beépítve.

A feltárási megkezdése előtt készült talajmechanikai vizsgálat szerint a területet 2,5–3,5 m vastag kultúrreteg fedte a természetes talaj fölött.

A két telket egy-egy, az utcára merőleges, 3 méter széles kutatóárokcal vizsgáltuk, amelyeket úgy helyeztünk el, hogy az egykori udvarokba essenek (1., 2. árok). Itt reméltük, hogy nagyobb valószínűséggel maradtak meg a középkori rétegek. Később két kisebb szondát (3., 4. árok) nyitottunk a VárfoK u. 7. számú telken, hogy további ismereteket nyerjünk az újkor épületről (20–21. kép).

20. kép. Ásatási alaprajz, Várfok utca 7-9.

21. kép. Várfok utca 7-9. Az I. árok nyugati metszetrajza

22. kép. Várfok u. 7-9. 1. Árok

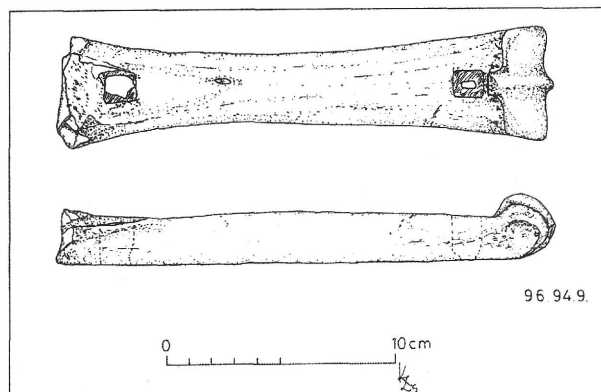

23. kép. Várfok u. 7-9. 1. árok. Kályhacsempe. (ltsz.: 96.94.2.)

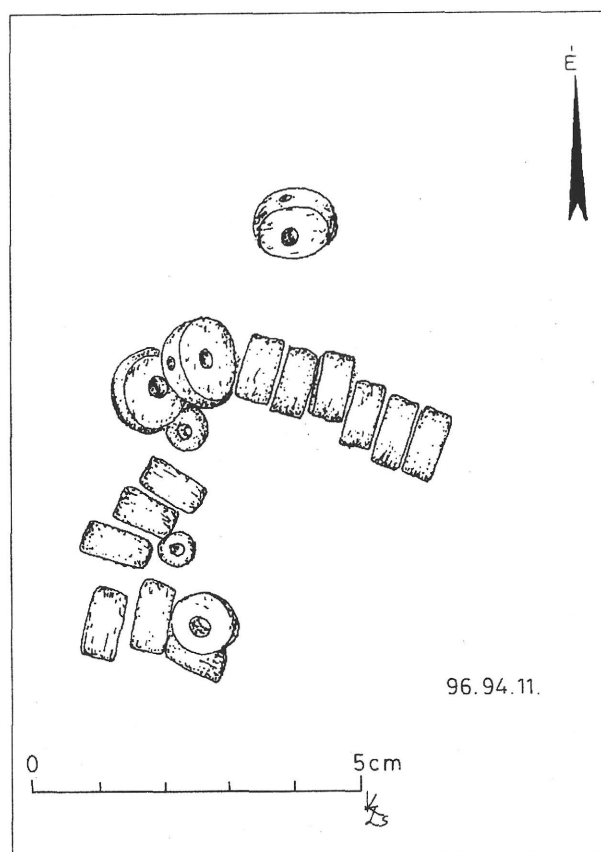
Az itt mélyített kutatóárkok alapján az alábbi általános jellegzetességeket rögzíthetjük:

Az alattaj sárga agyag, amelynek tetején közvetlenül egy mesterségesen kialakított kövezet (vagy inkább csak köves) felszín, járószint található. A kövek helyenként ritkásak, helyenként olyan sűrűk, hogy már kövezetnek, útnak tűnnek. Mégsem találtunk sehol sem határozott szélére, szegélyére vagy kocsinyomra. A kövek erősen kopottak. Járószint voltához semmi kétség nem fér. A kövek közül közvetlenül középkori kerámiát gyűjtöttünk, de felszínéről már 18. századi kerámia került elő.

A köves szint alá több beásás folyt is mélyed. Egy részük gödörbetöltés, míg másik részük cölöplyuk. Közös jel-

24. kép. Várfok u. 7-9. 1. árok. Csontkorcsolya. (ltsz.: 96.94.9.)

25. kép. Várfok u. 7-9. 1. árok. Olvasó. (ltsz.: 96.94.11.)

lemzőjük, hogy betöltéseikből különböző korú, de egységesen középkori kerámia került elő. Török kori betöltést nem találtunk. Az I. árok középtáján a D-i metszetal előtt kerekded alaprajzú, enyhén horpadt fenekű gödröt tártunk fel (22. kép). Hamus, faszenes, törmelékes betöltéséből 14. századi kerámia, egy sárgamáz, Anjou-liliomos kályhacsempe-töredék, vaslakat, patkó és egyéb vastöredékek kerültek elő.³¹ (23. kép.) A gödör É-i oldalán egy kb. 20 cm széles karólukat bontottunk ki, amelynek betöltéséből 14. századi kerámia került elő. A kutató-árok Ny-i metszetalának közepén, a kövezet alatti középkori rétegben egy olvasó in situ csontszemeit tártuk fel. A szemek az eredeti felfűzés szerint feküdtek egymás mellett.³² (25. kép.)

A 2. árok keleti részén egy kör alakú, függőleges oldalfalú gödröt tártunk fel. A sötétbarna, agyagfoltos, erősen köves, faszenes betöltéséből 13. század végére–14. század elejére keltezhető kerámia, állatsontok és egy csontkorsolya kerültek elő.³³ (24. kép.)

A kövezet fölötti összes réteg az újkorban keletkezett. A kövezetre közvetlenül 10–20 cm vastag köves, törmelékes feltöltés került, feltehetően a használat során keletkezett lerakódás. Az előtöltési rétegek elég vastagok és tetejükön egy sárga murvával, illetve néhol nagyméretű kövekkel borított járósíntet találtunk. Ebből a feltöltésből 18–19. századi kerámia és egy 1800-ban vert I. kirajcáros került elő.³⁴ A feltöltést záró murvás járósínt több helyen is az újkori épület alapfalainak és pincefalainak lábazati szintjeihez vezet. Mindez összesség a történeti adatokkal, hiszen tudjuk, hogy az ún. „glacisfelület” a 18–19. század fordulóján parcellázták fel, és ezt követően épült be. Megfigyelhettük, hogy a feltöltést a telek É-i végében épült támfal (amely egykorú a pincefallal, egybeépült vele) mögé készítették, hogy a lejtős hegyoldal egy

szintre hozzák. A támfal és a mögötte lévő épület falai egybeépültek és egy időben készültek. A murvás járósínt fölél később újabb feltöltés került, ennek járósíntjét azonban a ház bontása során már tönkretették. Ebből a betöltésből is 18–19. századi kerámia került elő.

ÖSSZEZGÉS

A Bp. I., Ostrom u. 13. sz. és Várfok utca 7–9. számú telken végzett feltárások igazolták a helyszín folyamatos betelepültségét a város alapításától (a 13. század második felétől) kezdve. Bár középkori objektumot – a kutat és néhány gödröt – csupán szórványosan leltünk, a feltöltési rétegekből előkerült leletek egyértelműen bizonyítják a közeli megtelepedést. A feltárt kút egészen szomszédos lakóépületre utal, amely feltehetően az Ostrom utcai telek utcai oldalainak valamelyikén helyezkedett el, de az újkori pincék készítésekor végérvényesen megsemmisült. Feltehetően hasonlóan az utca felőli részen állhattak ugyanitt azok a török kori lakóházak is, amelyek szemetének tárolására használták fel, illetve készítették a kutatóárokban feltárt vermetet, gödröket. Mindkét helyszínen jól megfigyelhető volt az a 17. század végi, 18. század eleji talajjegengetési munkálat is, mely során a város visszafoglalása után az itt állt épületeket lebontották, a mélyedéseket feltöltötték, és egy sima, köves felszínt képeztek ki. Ez a beépítetlen korszak körülbelül száz évig tartott, és utána a 19. század elején felépültek az újkori lakóházak a hegy lejtőjét kiegyenlítő magas támfalakkal és a mögé töltött földfeltöltéssel, amelyek megérve századunkat az 1944–45. évi ostromban pusztultak el.

JEGYZETEK

1. Köszönetet mondunk a Norvég Királyság Nagykövetségének, amely építési feladatai mellett lehetővé tette a régészeti feltárások elvégzését, Buda középkori múltjának megismerését és megmentését. Szintén köszönet illeti az ANTIM Kft.-t, amely lakóház-építkezése megkezdése előtt készséggel vállalta fel a régészeti feltárás feladatát.
2. 1390. XII. 1. – SCHIER, 103–111.; MDCB, 116. sz.
3. „...et extra muros a via petrosa recta linea usque ad novum murum seu portam per quam itur ad sanctum Lazarum continuando ultra et extra murum a sancto Lazaro versus patibulum quod est prope viam per quam itur ad S. Laurentium monasterium Heremitarum sancti Pauli cum parte que vocatur *Tothfalu* vulgariter...” SCHIER, 103–111.
4. 1441. I. 3. – Esztergomi prímási levéltár U.46. Tótfalu lokalizálását és az 1441-es határjárás elemzését l.: KUBINYI, 1965. 133–157.; KUBINYI, 1973. 7–240.
5. 1497. XII. 9.: „...iuxta portas civitatis nostre Budensis *Thothfalw* et *Tossanthalkapw* vocatas...” (OL DI 20.631).
6. FEKETE-NAGY, 337–436.
7. 1461. VII. 27.: „...extra portam Sabbati in vico *Thothfalu* vocato...” (OL DI 15.623).
8. 1505 k.: „Clemens Zalay in platea *Zekergyartho* ... Johannes Zazy in platea rotiparorum” (OL DI 38.658); 1510 k.: „Blasius Kapas ante Zombathkapu apud Johannem Zaz ... Martinus rotipar ante portam Zombath ... Petrus Thot ante portam Zombathkapw apud Thomam *Zekhergyartho*” (Veszprémi püspökség magánlevéltára. Budai bordézsmaalajstrom). A Kerékgyártó és Szekérgyártó utcanevek feltehetően ugyanarra az utcára vonatkoznak.
9. FÜGEDI, 78–81.
10. Forrásaink szűkös volta mellett néhány ideológiai eredetű csúsztatással létre lehetne hozni egy olyan képet is, amelyben a Buda város megelőző település a Mária Magdolna-templom körül és a hegy lejtőjén alakult volna ki, és mint neve: Tótfalu mutatja, szláv lakosság lakta. Ez a gondolat csupán azért tanulságos, mivel a középkori Magyar Királyság jó néhány városának eredetére találtak hasonló módszerrel alkotott magyarázatokat a mai (elsősorban szlovákiai) történetírásban.

11. Óbuda az 1212-es határjárásban délről még közvetlenül Felhévízzel volt határos. BTOE, 5. sz., 1247. – Vasvári káptalan levéltára C–I–1.
12. 1290. – BÁRTFAI SZABÓ, 125. sz.
13. Logod birtokosára és Boldogasszonyfalva nevére l.: 1521. IV. 6.: „...in possessione archipresbiteratus parochialis ecclesie beatissime Marie virginis de Buda sub civitate nostra...” (OL DI 106.851); 1526. IX. 29.: „...in suburbio prefate civitatis nostre Budensis Boldogasszonyfalwa vocato a parte occidentali adiacenti...” Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv Reichshofkanzlei, Reichregisturbücher Ferdinandi I. Bd. I. fol. 99v – 100r.
14. 1461. VII. 27. – OL DI 15.623.
15. 1406. IX. 30. – Leleszi konvent országos levéltára, Act. a. 1406. fasc. 29. nr. 19.
16. 1493. X. 29. – Erdődy család galgóczi levéltára, Fasc. 37 Lad. I Nr. 12.
17. 1544. XII. 16. – Erdődy család vépi levéltára 2 – 60.
18. 1510 k.: „Jacobus Kowacz ante Zombathkapw ... Johannes Thot apud Clementem fabrum ante portam Zo” (Veszprémi püspökség magánlevéltára. Budai bordézsmaalajstrom).
19. 1485. IX. 5. – OL DI 19.072; 1485. X. 13. – OL DI 19.073.
20. 1490. VII. 30., 1490. X. 28. – OL DI 19.665.
21. OL DI 38.658.
22. A veszprémi püspökség magánlevéltára. Budai bordézsmaalajst-

- rom.
23. Pénzek: Dénár. I. Lajos, 1373–1382. HUSZÁR, 548. (Ists.: 96.93.1.); Dénár. I. Ulászló, 1440. HUSZÁR, 598. (Ists.: 96.93.2.); Dénár. I. Mátyás, 1465. HUSZÁR, 710. (Ists.: 96.93.3.); Dénár. I. Mátyás 1458–60. HUSZÁR, 699. (Ists.: 96.93.4.); Dénár. I. Mátyás, 1465. HUSZÁR, 710. (Ists.: 96.93.5.); Dénár. I. Mátyás, 1465. HUSZÁR, 710. (Ists.: 96.93.6.).
Kályhacsempe-töredékek (46 db). Barnásvörösre égetett cserép, kavicsal soványítva, az előlapokon vegyes mázas minta. (Ists.: 96.93.38.1–46.)
24. Pénz: Dénár. I. Ferdinánd, 1543. HUSZÁR, 944. (Ists.: 96.93.7.).
25. Kegyérem. Bronz. Ovális medál, felül függesztővel, alján és mindkét oldalán apró tüskével. Egyik oldalán szerzetes egész alakos ábrázolása, baljában pásztorbot, jobbában bilincs, felirata: S LEONHART. Másik oldalán püspök egész alakos ábrázolása, baljában pásztorbot, jobbát áldásra emeli, lábánál apró emberalak, felirata: S SYPERT. 3,8x2x0,2 cm (Ists.: 96.93.10.).
26. L. a 23. jegyzetet!
27. A gödör (39. sz.) török kori leletanyaga:
Rézibrik, 28,5x14x11 cm (Ists.: 96.93.22.); gyűrű, átm.: 2 cm, v.: 0,2 cm (Ists.: 96.93.15.); díszített rézlemez töredékei, 2,7x2,1x0,1 cm és 1,1x0,5x0,1 cm (Ists.: 96.93.16.1–2.).
Fajansz díszedény, m.: 15 cm talpátm.: 10,3 cm szájátm.: 11,6 cm (Ists.: 96.93.35.); talpastál, m.: 14,5 cm talpátm.: 11 cm szájátm.: 24,4 cm (Ists.: 99.46.18.); talpastál, m.: 13,2 cm talpátm.: 10,5 cm szájátm.: 25,3 cm (Ists.: 99.46.19.); talpastál, m.: 12,6 cm talpátm.: 12,6 cm (Ists.: 99.46.20.); talpastál, m.: 4,6 cm talpátm.: 6,7 cm szájátm.: 16,3 cm (Ists.: 99.46.21.); tányér, m.: 7 cm, átm.: 26 cm (Ists.: 99.46.22.); fazék (délsláv), m.: 15,5 cm talpátm.: 8,4–8 cm szájátm.: 11,4 cm (Ists.: 99.46.23.); fazék, m.: 18,5 cm, talpátm.: 8,5 cm, szájátm.: 15,5 cm (Ists.: 99.46.24.); fazék töredéke, m.: 17,5 cm, szájátm.: 15,6–8 cm (Ists.: 99.46.25.); fazék töredéke, m.: 16 cm (Ists.: 99.46.26.); fazék, m.: 20,8 cm, talpátm.: 7,2 cm, szájátm.: 12,3 cm (Ists.: 99.46.29.); korsó, m.: 20,5 cm talpátm.: 9 cm hasátm.: 15 cm (Ists.: 99.46.28.); korsó töredéke 15x18 cm (Ists.: 99.46.27.), kályhaszem, m.: 6 cm, átm.: 20,3 cm (99.46.31.).
28. Kályhacsempe töredéke. Vörösre égetett cserép homokkal soványítva, zöld mázas előlap. Rozettás csempe töredéke. 7,8x7,1x1,8 cm (Ists.: 96.93.36.), sarló töredéke, 20,5x3,5x0,6 cm (Ists.: 96.93.21.).
29. Csat, 8x3,5x0,4 cm (Ists.: 96.93.18.).
30. A kút leletanyaga:
Fazekak. Fehérré égetett cserép homokkal soványítva. Széles fenekű, öblös, széles szájú, kettős peremmel, oldala a nyaktól a has közepéig bordázott, kézi korongon készült. Ép edények: m.: 34 cm talpátm.: 14 cm szájátm.: 22–22,5 cm (Ists.: 99.46.1.); m.: 24 cm talpátm.: 10 cm szájátm.: 18–18,5 cm (Ists.: 99.46.2.); m.: 22 cm talpátm.: 9,3 cm, szájátm.: 16,5–17 cm (Ists.: 99.46.3.). Töredékes edények: m.: 17 cm talpátm.: 10–10,5 cm (Ists.: 99.46.4.); m.: 14 cm talpátm.: 6,7 cm (Ists.: 99.46.5.); m.: 19,5 cm, talpátm.: 10,5 cm (Ists.: 99.46.10.); m.: 15 cm, talpátm.: 17,8 cm (Ists.: 99.46.11.1–4.), valamint két további edény töredékei, Ists.: 99.46.12.1–4., 99.46.13.1–3.
Fazekak. Belül fehérre, kívül szürkére égetett cserép. Keskeny fenekű, széles szájú, kihajló peremmel, a vállon bordázott díszítés, kézi korongon készült, erősen kormos. M.: 19,5 cm talpátm.: 9 cm szájátm.: 15,2–16,5 cm (Ists.: 99.46.6.); m.: 16,5 cm talpátm.: 7,5 cm szájátm.: 13,5–8 cm (Ists.: 99.46.7.); m.: 16,3 cm talpátm.: 8,5 cm szájátm.: 15,8–17 cm (Ists.: 99.46.8.).
Fazék. Szürkére égetett cserép, felületén szötétszürkére égett, foltos bevonattal. Keskeny fenekű, nyújtott, alig hasasodó formájú, széles szájú, kihajló peremmel, vállán és a has közepén három-három párhuzamos bekarcolással díszített, kézi korongon készült. M.: 15,4 cm talpátm.: 6,5 cm szájátm.: 12 cm (Ists.: 99.46.9.).
Kanna töredéke. Világosbarnára égetett cserép, kézi korongon készült. Edényalj töredéke. M.: 19 cm, talpátm.: 13 cm (Ists.: 99.46.15.).
Kanna töredékei. Világosbarnára égetett cserép, gyorskorongon készült. Edényalj-töredékek. M.: 11 cm, talpátm.: 11,2 cm (Ists.: 9.46.14.1–3.).
Bögre. Fehérré égetett cserép homokkal soványítva. Keskeny fenekű, öblös, széles szájú, oldala a nyaktól a has alsó kétharmadáig bordázott, egyszerű, kihajló peremmel, kézi korongon készült. M.: 6,5 cm, talpátm.: 3,7 cm szájátm.: 7 cm (Ists.: 99.46.16.).
Fedő. Világosbarnára égetett cserép. Harang alakú fedő, gyorskorongon készült. M.: 5,7 cm, átm.: 12 cm (Ists.: 99.46.17.).
Késnyl két darabja. Csont, vasmaradvánnyal, hosszúkas, sima felületű, három szegeccsel, a késnyl vége köralakban bevágott. 11,6x2x1,1 és 11,7x2,1x0,8 cm (Ists.: 96.93.32.1–2.).
Cipők bőmaradványai (I. Mocskonyi Melinda csatlakozó tanulmányát e kötetben).
Lócsontvázak és egyéb állatcsontok.
31. Kályhacsempe töredéke. Vörösre égetett cserép, téglatörmelékkel soványítva, borsóöld mázzal, díszítése heraldikus liliomok sora. 11,8x10,7x3,5 cm (Ists.: 96.94.2.).
Lakat. 4,6x4,6x2,7 cm (Ists.: 96.94.3.).
Patkó töredéke. 11x3x2 cm (Ists.: 96.94.4.).
32. Olvasó szemei. Esztergált agancs. 17 db. Hengeres szem, 2 db. Nagyobb hengeres szem, oldalán egy lyukkal, 3 db gömbölyű szem (Ists.: 96.94.11.).
33. Csontkorcsolya. Ló jobb oldali metacarpusa két végén a felerősítést segítő, négyzetes bevágások, egyik oldala erősen kopott. 21,6x5x2,7 cm (Ists.: 96.94.9.).
Kerámatöredék. Sötétvörösre égetett cserép fehér, szemcsés soványító anyaggal, kívül-belül sötétzöld mázas. 7,5x7x0,4 cm (Ists.: 96.94.8.).
34. 1 krajcár. I. Ferenc, 1800. HUSZÁR, 2027.

IRODALOMJEGYZÉK

- BÁRTFAI SZABÓ=BÁRTFAI SZABÓ László: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002–1599. Bp. 1938.
- BTOE=Budapest Történetének Okleveles Emlékei I. (1148–1301). Csánky Dezső gyűjtését kieg. és sajtó alá rend. Gárdonyi Albert. Bp., 1936.
- FEKETE-NAGY=Fekete Lajos-Nagy Lajos: Budapest a török korban. In: Budapest története II. Bp., 1973. 337–436.
- FÜGEDI=Fügedi Erik: Középkori magyar városprivilegiumok. TBM 14. 1961. 78–81.
- HUSZÁR=HUSZÁR, Lajos: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. Bp., 1979.
- KUBINYI, 1965=KUBINYI András: Topographic growth of Buda up to 1541. In: Nouvelles études historiques publiées l'occasion du XIIe Congrès International des Sciences Historiques par la Comisión Nationale des Historiens Hongrois. 1. 1965. 133–157
- KUBINYI 1973=KUBINYI András: Budapest története a későbbi középkorban Buda elestéig (1541-ig). In: Budapest története 2. Bp., 1973.
- MDCB=Budapest Történetének Okleveles Emlékei 3/1. (1382–1439). Összeállította Kumorovitz L. Bernát. Bp. 1987.
- SCHIER=SCHIER, Xistus: Buda Sacra sub priscis regibus. Viennae, 1774.

ARCHÄOLOGISCHE AUSGRABUNGEN AM FUßE DER BUDAER BURG,
IM GEBIET DES MITTELALTERLICHEN TÓTFALU

Die Oberfläche der Stadt Buda wurde von den schriftlichen Quellen der Zeit in zwei geteilt: auf einem Castrum und auf einem Suburbium. Die Benennungen die im Laufe der Jahrhunderten des Mittelalters aufbewahrt und langfristig verwendet worden waren, widerspiegeln die Verhältnisse der Gründung, denn zur Zeit Königs Béla IV. standen die Verteidigungscharakteristiken der Siedlung wegen der tatarischen Bedrohung auf erster Stelle.

Unter der Burg von Buda, an den Abhängen der Burg, beziehungsweise an dem Ufer der Donau wurde das Suburbium ausgebaut. Es war ein mannigfaltig bebauter Stadtteile mit einer beträchtlichen Oberfläche. Diese Studien will die Momente der früheren und späteren archäologischen Forschung von Tótfalu, aus dem nord-westlichen Segment von Suburbium dem Leser bekannt geben. Die Möglichkeit dazu wurde von zwei Rettungsgrabungen im Jahre 1996 geboten.

Laut der geschichtlichen Daten wurde der Stadtteile Tótfalu mit dem Endes des 14. Jahrhunderts beginnend, schon von Stadtmauern umgeben und geschützt. Schriftliche Quellen erwähnen die Straßen dieses Stadtteils: Tótfalu Straße, Székégyártó Straße, Kerékyártó Straße. Die zwei wichtigsten Wege des Stadtteils führten vom Szombat kapu (heute Wiener Tor) zu den zwei Toren der äußeren Stadtmauer. Der Vorgänger der heutigen Ostrom Straße führte zum Taschentor, das auf dem heutigen Széna tér (Heuplatz) stand, der Vorgänger der heutigen Várfok Straße führte zum Tótfalu Tor, das am Ende der Gasse stand. Der Stadtteil wurde nur locker bebaut und von vielen Gärten charakterisiert. Laut der zeitgenössischen Illustrationen und Veduten blieb das Aussehen des Stadtteils auch in der Türkenzeit so.

Zur Zeit der Bestürmung beziehungsweise Wiedereroberung der Burg (1686) versuchten die kaiserlichen Truppen den Durchbruch an

dieser Stelle. Es gelang ihnen. Als Resultat ging der ganze Stadtteil zugrunde, die Häuser wurden abgebrannt, die Gärten verwüstet. Am Anfang des 18. Jahrhunderts wurde die noch immer wichtige Festung wiedergebaut. Zur gleichen Zeit wurde am Bergabhang alles systematisch abgerissen um die Verteidigung zu erleichtern.

Die Ausgrabungen die auf dem 13. Grundstück der Ostrom Straße, beziehungsweise auf den Grundstücken 7-9. in der Várfok Straße ausgegraben wurden, zeugen über die Kontinuität der Siedlung von der Gründung beginnend. (Zweite Hälfte des 13. Jahrhunderts.)

Obwohl wir kaum einige mittelalterliche Objekte entdeckten (nur einen Brunnen und mehrere Gruben), beweisen die im Auffüll gefundenen Stücke das Dasein der nahen Siedlung. Der freigelegte Brunnen weist auf ein benachbartes Wohngebäude, das auf der Straßenseite eines Grundstücks der Ostrom Straße lag. Es ging wahrscheinlich beim Bau der neuzeitlichen Keller zugrunde. Wahrscheinlich, hier auf der Straßenseite standen diejenigen türkenzeitlichen Häuser, deren Mist man in den Gruben warf, die im Forschungsgraben gefunden wurden. An beiden Stellen waren die Bodennivellierungsarbeiten bemerkbar, die Ende des 17., Anfang des 18. Jahrhunderts durchgeführt worden waren. Nach der Wiedereroberung der Stadt wurden die Gebäude, die hier standen abgerissen, die Eintiefungen wurden ausgefüllt und eine glatte steinerne Oberfläche ausgebildet. Diese öde Periode des Stadtteils dauerte etwa 100 Jahre. Am Anfang des 19. Jahrhunderts wurden schon die neuzeitlichen Wohnhäuser aufgebaut, die Abhänge wurden mit Mauer gestützt und mit Boden aufgefüllt. Diese Gebäude erlebten das 20. Jahrhundert und wurden erst 1944-45 bei den Angriffen zerstört.